

Svarta arbetsinkomster: beräkningar baserade på Skatteverkets revisioner

Förord

Syftet med denna rapport är att undersöka hur svartarbetet fördelar sig mellan olika juridiska former och branscher samt hur det har utvecklats jämfört med Skatteverkets tidigare skattning från 2006.

Rapporten, som också analyserar svartarbetets totala omfattning i ekonomin, har tagits fram vid Skatteverkets analysenhet av Damián Migueles.

Vi har fått värdefulla synpunkter från Annika Persson, Statistiska Centralbyrån och Skatteverkets vetenskapliga råd. Rapportens analys och slutsatser svarar dock Skatteverkets analysenhet för.

Solna i februari 2020

Eva Samakovlis
Chef för analysenheten

Innehåll

Sammanfattning.....	4
1 Inledning.....	5
2 Andra skattningar.....	6
3 Data.....	7
4 Metod.....	8
5 Resultat.....	14
5.1 Fördelning mellan företagstyper (juridisk form).....	16
5.2 Fördelning mellan branscher.....	20
6 Avslutande diskussion.....	30
Referenslista.....	33
Bilaga.....	35

Sammanfattning

Inkomster som inte deklarerats, eller “svarta”, är ett problem i dubbel bemärkelse: Skatteintäkter uteblir samtidigt som osund konkurrens skapas på de marknader där svartarbete förekommer.

I denna rapport uppskattas de svarta arbetsinkomsterna baserat på ändringar som följt av Skatteverkets revisioner under perioden 2010-2016. Det svartarbete som undersöks är därmed enbart den del som går att upptäcka med Skatteverkets revisioner. Analysen innefattar uteslutande ändringar av arbetsinkomster. Det vill säga ändringar av löner till anställda inom olika bolagsformer eller ändringar i över- eller underskott för enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag. Ändringarna uppgår till 900 miljoner kronor i genomsnitt per år. För hela ekonomin kan detta räknas upp till 91 miljarder kronor i oredovisade inkomster per år för ovannämnda period. Som andel av BNP motsvarar detta 2,3 procent och som andel av de totala arbetsinkomsterna motsvarar det 6 procent.

Beräkningarna indikerar att en stor del av det totala svartarbetet finns inom aktiebolag med en lönesumma mellan 1 och 5 miljoner kronor. I Skatteverkets tidigare rapport från 2006 hittades merparten av svartarbetet inom enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag.¹ Vi finner också att svartarbetet som andel av de redovisade inkomsterna har minskat i vissa branscher där det genomförts reformer för bättre regelefterlevnad, och att det ökat i vissa branscher där reformer inte genomförts, men kan inte påvisa något orsakssamband. Vi finner dock stöd för dessa resultat i andra studier av Skatteverket.

¹ Skatteverket, rapport 2006:4, “Svartköp och svartjobb i Sverige”.

1 Inledning

Enligt Statistiska Centralbyråns (SCB) uppskattning från 2008 motsvarade de svarta inkomsterna (inte skatt på dessa) år 2005 149 miljarder kronor eller 5,5 procent av BNP.² Denna siffra ger en uppskattning av storleksordningen men ingen information om hur svartarbetet fördelar sig mellan olika bolagsformer och branscher. I denna rapport försöker vi både uppskatta det totala svartarbetet samt analysera hur svartarbetet fördelar sig mellan bolagsformer och branscher. Att mäta svartarbetet är både svårt och förenat med osäkerhet. Dels på grund av att det är svårt att upptäcka, dels för att det är svårt att uppskatta omfattningen i ekonomin.

Nationalräkenskaperna delar upp den svarta eller oregistrerade ekonomin i illegal ekonomi respektive svart ekonomi. Den illegala ekonomin omfattar aktiviteter som är förbjudna enligt svensk lag, såsom prostitution, droger och smuggling av alkohol och tobak samt illegalt spel. Den *illegala* ekonomin förekommer inte i några register och kan inte uppskattas med hjälp av Skatteverkets revisioner. Den *svarta* ekonomin avser inkomster som utgår från produktiva ekonomiska lagliga aktiviteter som borde redovisas och beskattas i Sverige men som varken, delvis eller i sin helhet, redovisas eller beskattas. Medvetna strategier såsom skatteflykt och skattesmitning kan vara orsaker till svarta inkomster. Men även oaktsamhet och ofrivilliga fel, såsom en missuppfattning mellan medborgarnas syn på vad som bör beskattas och skattelagstiftningen, kan leda till utebliven redovisning.

Skatteverkets uppskattade 2006 de svarta inkomsterna i rapporten "*Svartköp och svartjobb i Sverige*" med hjälp av revisioner som avsåg inkomståren 1995 till 2003. Den genomsnittliga årliga inkomständringen till följd av revisionerna var då en miljard kronor och de svarta inkomsterna i hela ekonomin uppskattades till 71 miljarder kronor per år, vilket motsvarade knappt 3 procent av BNP till marknadspriser. Denna rapport syftar till att med en i stort sett likadan metod uppdatera dessa siffror baserat på revisioner som genomförts avseende inkomståren 2010 till 2016. Med de verktyg Skatteverket har till sitt förfogande i sina revisioner finns möjlighet att hitta en del av de fel som leder till att inkomster inte redovisas. Exempelvis är det i allmänhet möjligt att upptäcka när privata kostnader för ägare eller anställda tagits upp som kostnader i en näringsverksamhet i stället för att betalas av den enskilde. Dessa fel utgör troligtvis merparten av de fel som är kontrollerbara med Skatteverkets tillgängliga metoder och som utgör underlaget för våra beräkningar. Andra oredovisade inkomster (exempelvis ersättningar som betalas kontant utan fakturaunderlag) kan vara svårare att hitta i revisioner.

² De totala svarta inkomsterna avser även svartarbete som inte kan upptäckas med Skatteverkets revisioner. Se Statistiska Centralbyrån, Svart arbete i nationalräkenskaperna, 2008. I denna rapport analyseras det svartarbete som kan upptäckas med Skatteverkets revisioner.

Storleken på de svarta inkomsterna har stor betydelse för det så kallade skattefelet - skillnaden mellan den skatt som skulle ha blivit fastställd om alla skattebetalare redovisade alla sina verksamheter och transaktioner korrekt och den skatt som i praktiken fastställs. Enligt den bedömning Skatteverket gjorde i Skattefelskartan (2008), bedömdes skattefelet motsvara ca 10 procent av den teoretiska riktiga skatten och ungefär hälften av det totala skattefelet uppskattas härröra från svartarbete. I denna rapport görs ingen bedömning av skattefelet, men ett viktigt led inom Skatteverkets arbete med skattefelet är att kartlägga svartarbetet.³ Uppskattningen av svarta inkomster samt dess fördelning bland olika juridiska former och branscher utgör dessutom ett viktigt underlag för SCB:s uppskattningar av den svarta ekonomin.

2 Andra skattningar

Den tidigare skattningen av svartarbetet i Sverige, baserat på revisioner, gjordes av Skatteverket år 2006 och presenterades i bilaga 9 av rapporten 2006:4 "Svartköp och svartjobb i Sverige" (SKV 2006:4 hädanefter). Resultaten baserades på revisioner inriktade på inkomstskatt mellan åren 1995 och 2003. De totala svarta inkomsterna i hela ekonomin uppskattades till 71 miljarder kronor i genomsnitt per år och en detaljerad branschanalys framlades där varje branschs andel av de totala svarta inkomsterna redovisades. I SKV 2006:4 noteras också att de småföretag som drivs som enskild näringsverksamhet och handelsbolag hade i relation till deklarerade inkomster en stor andel svarta inkomster. Deras svarta inkomster stod också för mer än hälften av de totala svarta inkomsterna.

Storleken på den svarta ekonomin uppskattas i flera länder, antingen av deras statistikmyndigheter eller av andra organisationer. För att göra detta finns flera olika metoder, som ger skiftande resultat. Ett exempel på skattningar för ett urval av länder görs av Medina och Schneider (2017). För Sverige varierar deras skattning av den svarta ekonomin med mellan 7,9 och 15,7 procent av BNP beroende på metod. I deras estimat ingår även delar som inte är kontrollerbara med revisioner samt den illegala ekonomin. Det land, i deras skattningar, som hamnar närmast Sveriges estimat är Schweiz med en andel svartarbete mellan 3,9 och 6 procent av BNP. Det finns även andra uppskattningar för Sverige. Gyomai och Van de Ven (2014) beräknar att 3 procent av BNP är svartarbete medan Dybka m.fl. (2014) skattar svartarbetet i intervallet 3,7–6,5 procent av BNP. Gemensamt för dessa skattningar är att de använder sig utav makrometoder (se mer om makrometoder under delavsnittet *Metod*). Ingemar Hansson (1984) gjorde en jämförelse mellan nationalräkenskaperna och inkomstdeklarationer med data från 70-talet som indikerade att den svarta ekonomin i Sverige utgjorde mellan 4,6 och 7,5 procent av BNP.

³ Se bilagan för en diskussion om varför inget skattefel har beräknats i denna analys.

Persson och Tengblad (1994) uppskattade den svarta ekonomin som andel av BNP till 5,4 procent 1980, till 4,6 procent för 1991 och i en senare studie till 5 procent för 1996 (Malmer m.fl., 2002 och SOU, 2002).

3 Data

Skatteverket genomför revisioner på olika skatter och inkomstslag. Analysen innefattar enbart revisioner av inkomstslaget tjänst. Några av dessa resulterar i ändringar. Det vill säga ändringar av löner till anställda inom diverse bolagsformer eller ändringar i över- eller underskott för enskilda näringsidkare (EN) och fysiska delägare i handelsbolag (HB). Om exempelvis en revision av inkomstskatt inte leder till en ändring av löner till anställda inom företaget eller i redovisade över- eller underskott för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag, antas att ändringen är noll (även om andra poster inom redovisningen kan ha ändrats). Underlaget består därmed utav de revisioner som granskat dessa inkomstslag.

För våra syften definieras en ändring som en variation av den skattepliktiga inkomsten (lön eller över- eller underskott av näringsverksamhet för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag) till följd av en av Skatteverket initierad revision. Ändringen mäts som den gällande uppgiften minus den första inlämnade uppgiften för den granskade perioden.⁴ Detta skiljer sig från SKV 2006:4 som enbart beaktade Skatteverkets första ändringsförslag. Det sistnämnda kan vara problematiskt då överklaganden och domslut kan leda till att ändringen blir en annan än den föreslagna.

Tidsperioden som analyseras baseras på revisioner som avser inkomstår 2010 till 2016. Data senare än 2016 är fortfarande inte helt uppdaterad och eventuella domar har inte alltid hunnit vinna laga kraft.

Revisioner kan avse delar av inkomstår, hela inkomstår eller flera inkomstår. Av praktiska skäl definieras en revision som en revision på en skattebetalare under ett helt eller delar av ett inkomstår. Det vill säga, om en revisionsperiod omfattar juni 2011 till juni 2012 antas det att det motsvarar två revisioner, den ena från juni till december 2011, den andra från januari till juni 2012.

Våra beräkningar baseras på 28 173 revisioner av vilka 21 810 inriktades på löner och 6 363 på inkomster för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag.

⁴ En skattebetalare kan självständigt korrigerat sina uppgifter innan en revision sker, men det är svårt utifrån tillgängligt material att identifiera om ändringen skett före eller efter att information om en förestående revision nått fram till skattebetalaren.

Tabell 1 Revisioner. Totalt för åren 2010-2016

	Ändringar	Revisioner	Population ⁽¹⁾⁽²⁾
Inkomster för enskilda näringsidkare och handelsbolag	2 838	6 363	716 000
Löner anställda	10 999	21 810	477 700

Not (1): Siffrorna är avrundade och avser årsgenomsnitt.

Not (2): Avser antingen fysiska personer med ett deklarerat över- eller underskott (övre raden) eller företag med anställda (nedre raden)

4 Metod

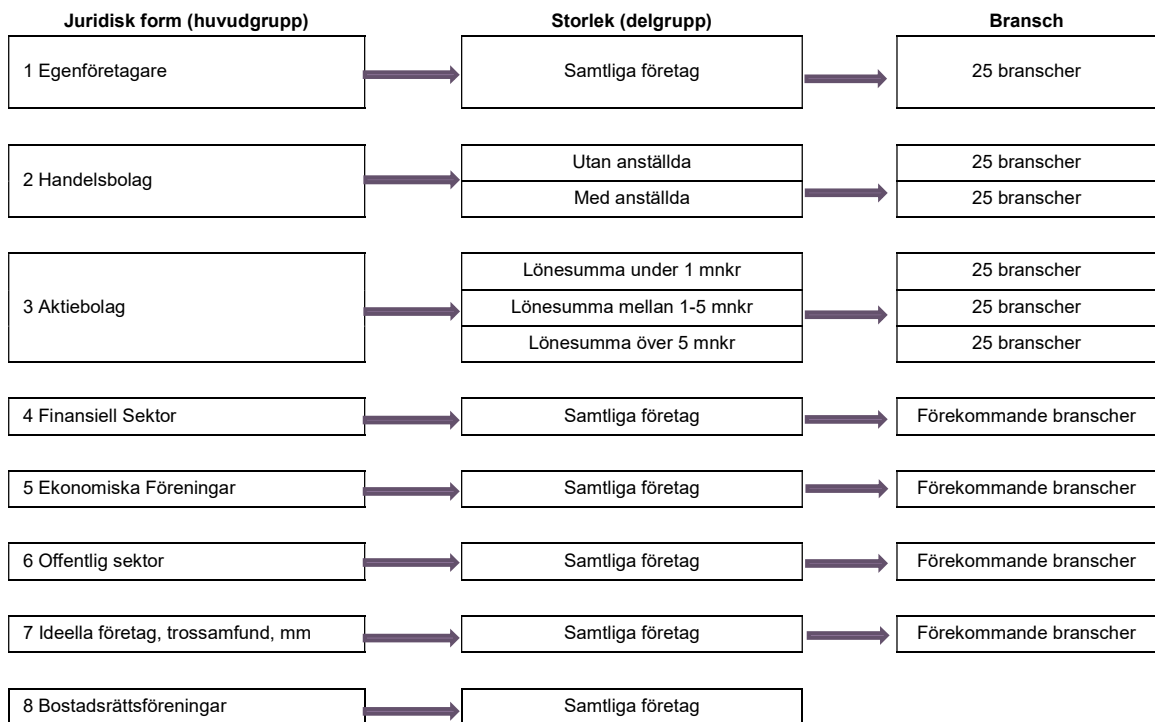
Som nämnts ovan finns det flera olika metoder för att uppskatta storleken på den svarta ekonomin.⁵ En grov uppdelning delar upp metoderna i *direkta* och *indirekta*. De *indirekta* är makroekonomiska metoder som använder någon form av indikator som kan antas approximera storleken eller tillväxten av den svarta ekonomin. Ett exempel på en indirekt metod är den så kallade *Elektricitetsförbrukningsmodellen*. Metoden antar att elektricitetsförbrukningen utgör den bästa indikatorn av både den deklarerade och den svarta ekonomiska aktiviteten. Om elförbrukningen har vuxit mer än officiell BNP, kan detta ses som ett exempel på att den svarta ekonomin har vuxit. Kritik till denna metod baseras på att inte all ekonomisk aktivitet behöver el i samma utsträckning samt att elförbrukningen effektiviseras och minskar därmed över tid. De *direkta* metoderna kallas också för mikrometoder och använder sig av enkäter, revisioner och andra typer av kontroller. De har fördelen att om urvalet är representativt, kan den utgöra ett underlag för extrapolering till den övriga populationen. Vissa av Skatteverkets revisioner har genomförts på ett slumpmässigt urval, men huvuddelen är baserade på riskbaserade urval. Detta resulterar i att urvalet inte kan anses vara representativt för hela populationen utan är på något sätt snedvridet. Det går därmed inte att med statistisk säkerhet fastställa generella slutsatser.

Det är rimligt att anta att de företag Skatteverket granskar i snitt begår mer fel än vad populationen gör generellt, givet att ett beslut om att genomföra en revision oftast baseras på riskindikatorer, tips, samt granskarens bedömning av sannolikheten för att hitta fel. För att delvis motverka denna bristande representativitet används här den så kallade revisionsmetoden som diskuteras i OECD (2002) och som tillämpades i SKV 2006:4. Revisionsmetoden försöker, genom att stratifiera urvalet efter exempelvis juridisk form, storlek, sektor och/eller aktivitet, kompensera för den ovannämnda snedvridningen av urvalet. Här stratifieras urvalet på samma sätt som i SKV 2006:4, dels då den med ca 150 strata kan anses tillräckligt detaljerad för att motverka snedvridningen, dels för att underlätta

⁵ Se Schneider, Freidrich och Buen, Andreas (2016) för en diskussion om olika metoder.

en jämförelse.⁶ Varje observationsenhet (som motsvarar ett företag, enskild näringsidkare eller handelsbolag som genomgått en revision) klassificeras enligt juridisk form som utgör *huvudgruppen*, inom huvudgruppen delas aktiebolagen in inom en *delgrupp* baserat på lönesumma. Slutligen klassificeras de enligt branschtillhörighet i enlighet med deras SNI-kod. Figur 1 åskådliggör strukturen på stratifieringen. Då dessa strata omfattar samtliga SNI-koder i ekonomin, motsvarar summan av dessa branschers svarta inkomster ekonomins totala svarta inkomster.

Figur 1 Stratifiering av urvalet enligt juridisk form, storlek och bransch⁽¹⁾

Not (1): Handelsbolag med lönesumma över 1 mnkr är få och placeras bland aktiebolagen i motsvarande klass.

Extrapolering av urvalet till populationen

För att fördela ett uppskattat värde av svart arbetsinkomst på hela ekonomin utgår vi ifrån de olika stratumen, beräknar ändringens andel av det reviderade beloppet (lönesumma för anställda eller över- eller underskott för enskilda näringsidkare och fysiska delägare i

⁶ Se bilagan för en beskrivning av branscherna och huvudgrupperna enligt SNI-klassificering och juridisk form. Det kan finnas skillnader mellan branschdefinitionerna mellan denna studie och SKV 2006:4 då SNI-koderna klassificerades om 2007. SNI eller standard för näringsgrensindelning används för att klassificera företag och arbetsställen efter vilken verksamhet de bedriver.

handelsbolag) och antar att motsvarande stratum inom populationen har samma andel av svart arbetsinkomst i förhållande till sin lönesumma eller inkomst. Vi kallar detta *grundregeln*.

Denna extrapolering kan exemplifieras med stratumet *Taxibranschen, aktiebolag med löner under 1 mnkr*. I genomsnitt per år ledde revisioner av bolag i detta stratum till att lönerna uppreviderades med 1,22 miljoner kronor. Den granskade lönesumman uppgick till i genomsnitt 3,7 miljoner kronor per år. Ändringarna motsvarar således 33 procent av den granskade lönesumman. Givet att den totala lönesumman för detta stratum under perioden 2010-2016 i genomsnitt var 430 miljoner kronor per år, innebär det att de svarta arbetsinkomsterna kan beräknas till 141 miljoner kronor per år ($=430*0,33$) för detta stratum.⁷

Sannolikheten för att branschens svarta arbetsinkomster fångas upp av de revisioner som genomförts minskar om de är för få. Om antalet revisioner i ett stratum understiger i genomsnitt 3 per år, används därför inte ovannämnda grundregel. Istället antas att ändringens andel av det reviderade beloppet motsvarar delgruppens andel (eller huvudgruppens andel om delgruppens saknas). Följande exempel kan illustrera: Inom huvudgruppen *Ekonomiska föreningar* finns en bransch där endast ett företag per år har reviderats, med ett procentuellt påslag på i snitt 83 procent. Skulle denna siffra användas på branschens totala lönesumma på 97 miljoner kronor skulle de svarta arbetsinkomsterna uppgå till 80 miljoner kronor. Eftersom denna uppskattning bygger på så få observationer är den också mycket osäker. Istället används därför huvudgruppen *Ekonomiska föreningars* genomsnittliga påslag på 5,2 procent, vilket ger en svart arbetsinkomst på 5 miljoner kronor per år. För huvudgruppen *bostadsrättsföreningar*, där antalet revisioner är få, används det procentpåslag som användes i SKV 2006:4, 0,031 procent.⁸

Ytterligare en avvikelse från grundregeln förekommer för företag som saknar information om juridisk form och därmed huvudgrupp, men som däremot har SNI kod vilket ger dem branschtillhörighet. I detta fall antas att dessa företags andel av svarta inkomster motsvarar ett viktat genomsnitt av den andel svarta inkomster som företag i branschen har i övrigt. Låt K_i representera detta viktade genomsnitt. Om K_{ij} är andelen svart inkomst inom bransch i och delgrupp j så beräknas branschens genomsnittliga andel svart inkomst som

$$K_i = \frac{\sum_{j=1}^n K_{ij} * W_{ij}}{\sum_{j=1}^n W_{ij}}$$

⁷ Beloppet på 430 mnkr har beaktat att 1,3 mnkr har framreviderats, det vill säga det är inte längre dolt. Siffrorna är avrundade.

⁸ Procentsatsen baseras på 70 revisioner avseende andra juridiska former än aktiebolag och handelsbolag inom branschen fastighetsförvaltning. I vår databas utgör dessa enbart ett total.

där W_{ij} motsvarar arbetsinkomsterna inom bransch i och delgrupp j och n motsvarar antalet delgrupper där bransch i förekommer. I beräkningen viktas varje företags andel svarta inkomster med den andel av branschens lönesumma som härrör från företagets respektive delgrupp. På så sätt ges större vikt åt löneandelar i grupper där branschen främst är representerad.

När det gäller enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag följer metoden grundregeln, men inkomstbasen som relateras till är en annan. Detta beror på att revisioner genomförs både på överskott och underskott, och för enskilda näringsidkare och handelsbolag behandlas både ändringar av över- och underskott som ändringar av inkomsten. Ändrade underskott leder inte till förändringar i beskattningsbar inkomst under innevarande period, men kan antas leda till förändrade beskattningsbara inkomster på sikt, när de nyttjas för att göra avdrag mot överskott (såtillvida företaget går med vinst någon gång). Att använda sig av nettot av överskott och underskott som den relevanta basen att extrapolera till förfaller vara intuitivt. Men om detta görs finns det en risk att underskott som rullas vidare dubbelräknas då de ackumuleras från år till år. Detta förekommer i synnerhet inom branscher som mineralutvinning och skogsbruk där långa perioder av underskott ofta föregår perioder med överskott. Av denna anledning är det lämpligt att definiera den inkomst som skapas varje period (och har ett skattemässigt värde)

Om S_i , D_i , I_i betecknar överskott, underskott respektive inrullade underskott som deklarerar⁹ vid tidpunkt i , kan det sammanlagda överskottet eller underskottet som har skapats under period i uttryckas som

$$S_i + I_i - D_i = S_i - (D_i - I_i) \quad (1)$$

Det inrullade underskottet adderas eftersom överskottet (underskottet) i deklarationen minskats (ökats) med detta. Naturligtvis förekommer inte överskott och underskott under samma tidsperiod inom ett företag, vilket innebär att för ett enskilt företag är antingen S_i eller D_i lika med noll. Intuitivt kan det därför vara enklare att förstå formeln utifrån en bransch med ett flertal verksamma företag: branschens sammanlagda överskott utgörs av summan av årets överskott och de till året inrullade underskotten, med avdrag för summan av årets redovisade underskott.

Ekvation (1) är av betydelse eftersom det ger det underlag som *skapas* vid en given tidpunkt.

Eftersom en periods underskott utgör nästkommande periods inrullade underskott, gäller samtidigt att

⁹ Vi utgår ifrån de deklarerade överskotten, underskotten och inrullade underskotten såsom de presenteras i en inkomstblankett av näringsverksamhet (INK2). I denna redovisas överskott efter avdrag från inrullade underskott.

$$D_i = I_{i+1} \quad (2)$$

För att beräkna det över- eller underskott som tillkommit under ett tidsintervall t till $t + N$, följer av **(1)** och **(2)** att detta ges av

$$\begin{aligned} & \sum_{i=t}^{t+N} S_i - (D_i - I_i) = \\ S_t - (I_{t+1} - I_t) + S_{t+1} - (I_{t+2} - I_{t+1}) + S_{t+2} - (I_{t+3} - I_{t+2}) + \dots + S_{t+N} - (I_{t+N+1} - I_{t+N}) = \\ & S_t - (-I_t) + S_{t+1} + S_{t+2} + \dots + S_{t+N} - (I_{t+N+1}) = \\ & I_t + S_t + S_{t+1} + S_{t+2} + \dots + S_{t+N} - (D_{t+N}) = \\ & \sum_{i=t}^{t+N} S_i + (I_t - D_{t+N}) \quad (3) \end{aligned}$$

Ekvation **(3)** visar att det värde som skapas under ett intervall t och $t + N$ motsvarar summan av överskotten under de perioder som ingår i intervallet, minus det sista underskottet, plus det första inrullade underskottet. Då analysen sträcker sig från 2010 till 2016, medför ekvation **(3)** att den relevanta inkomstbasen inom en given population som vi ska extrapolera till är summan av alla överskott mellan 2010 och 2016, plus det inrullade underskottet 2010, minus underskottet 2016.

För att beräkna andelen svarta arbetsinkomster delar vi ändringarna till följd av en revision genom det värde som ges av ekvation **(3)**, fast nu för det granskade beloppet inom de företag som haft en revision, inte hela populationen inom branschen. Till exempel har revisioner inom branschen *Byggindustri* lett till 87 miljoner kronor i ändringar för enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag. Detta ska ställas i relation till det granskade beloppet, givet av ekvation **(3)**. De totala överskotten i de reviderade företagen summerar till 349 miljoner kronor. De inrullade underskotten 2010 uppgick till 6,3 miljoner kronor och de underskott som rullades vidare 2016 uppgick till 6,3 miljoner kronor. Det värde som ändringarna ska förhållas till är således $6,3 + 349 - 6,3 = 349$ miljoner kronor. De svarta arbetsinkomsterna som andel av den relevanta inkomstbasen blir då 25 procent ($87/349$). De totala deklarerade överskotten för enskilda näringsidkare och fysiska delägare till handelsbolag inom byggbranschen uppgick under perioden till 49 741 miljoner kronor. År 2010 rullades underskott motsvarande 670 miljoner kronor in och de underskott som rullades ut 2016 uppgick till 1 318 miljoner kronor. Den bas vi ska extrapolera till blir därmed 49 093 miljoner kronor ($= 670 + 49 741 - 1 318$). Den svarta arbetsinkomsten för stratumet blir då $0,25 * 49 093 = 12 224$ miljoner kronor över hela tidsintervallet 2010-2016. Det motsvarar 1 745 miljoner konor per år.

Metoden skiljer sig mot den som användes i SKV 2006:4. Där beräknades de svarta arbetsinkomsterna genom att ett genomsnittligt ändrat *belopp* beräknades inom varje stratum,

vilket sedan multiplicerades med *antalet* företag i stratumet. En sådan metod riskerar att ge missvisande resultat, i synnerhet om lönesumman eller överskotten och underskotten bland de reviderade företagen inte är representativa inom respektive stratum. Så sker exempelvis om de företag som revideras i genomsnitt är större eller mindre än de företag som inte genomgått revision. Metoden är också känslig för hur en revision som sträcker sig över flera år behandlas. I exemplet med enskilda näringsidkare och handelsbolag inom branschen *Byggindustri* skulle det uppskattade svartarbetet öka markant jämfört med våra beräkningar om denna metod tillämpades. Det genomsnittliga ändringsbeloppet uppgick till 80 970 kr och antalet företag i detta stratum är ca 44 500, vilket leder till att de svarta inkomsterna uppskattas till 3 600 miljoner kronor per år eller ca 50 procent av de deklarerade arbetsinkomsterna. Dessa siffror motsvarar ungefär en fördubbling jämfört med den tidigare presenterade metoden. Effekten uppstår troligen på grund av att företag som blivit reviderade i detta stratum tenderar att ha högre överskott än de som inte blivit reviderade.

Under arbetet med denna rapport har det visat sig att de beräknade svarta arbetsinkomsterna för löneinkomsttagare inte skiljer sig åt avsevärt mellan de två metoderna. Däremot har det en stor effekt för uppskattningarna av de svarta inkomsterna för enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag. Metoden påverkar även hur de svarta arbetsinkomsterna fördelas mellan branscher. Eftersom det finns en nytta i att kunna göra rättvisa jämförelser med tidigare rapport, men också av att använda en metod som bedöms ge en så rättvis bild av verkligheten som möjligt, presenteras beräkningar baserade på båda metoderna.

Osäkerhet i de beräknade svarta arbetsinkomsterna

Ett urval som väljs slumpmässigt har två fördelar: subjektiva aspekter i analysen försvinner och det utgör en lämplig grund för statistisk slutledning. Underlaget här baseras på en kombination av slumpurval och riskbaserade urval, där merparten av revisionerna är riskbaserade. De företag som granskas i en riskbaserad revision väljs ut utifrån olika kriterier, men de anses förefalla större risk för fel hos dessa än inom den övriga populationen. Det finns därmed svårigheter förenade med att extrapolera revisionsresultaten till den övriga populationen och resultaten bör därmed tolkas med försiktighet.¹⁰

Hur ser dessa risker ut och tenderar vi att över- eller underskatta felet om vi extrapolerar? Det finns risker både för över- och underskattning av de svarta inkomsterna med valda metoder. Insatser som riktas mot specifika skattemässiga företeelser kan endast leda till skattemässiga ändringar för företag som uppfyller vissa kriterier. Resultaten från revisionerna extrapoleras emellertid till alla företag inom samma stratum, vilket riskerar att leda till en

¹⁰ Det finns dock under vissa villkor möjligheter att bortse från urvalskriteriet och ändå dra generella slutsatser. Se till exempel T. M. F. Smith (1983) och J. B. Copas and H. G. Li (1997). ¹¹ Denna siffra på 91 miljarder exkluderar de svarta inkomster som hittats under revisionerna, eftersom de inte är svarta längre.

överskattning. Exempelvis skulle en revisionsinsats där förmånsbeskattningen av användande av tjänstebilar kontrolleras, främst rikta sig mot företag som har registrerade tjänstebilar. Metoderna innebär att det antas att om Skatteverket granskade alla företag i ekonomin, inklusive de som inte har några registrerade bilar, skulle Skatteverket ändå hitta motsvarande feldeklarerade förmånsvärden för tjänstebil. Å andra sidan kan användandet av resultaten från insatser som riktat in sig på specifika typer av fel leda till en underskattning av de svarta inkomsterna eftersom det implicit antas att de fel som hittas i dessa granskningar utgör hela det kontrollerbara felet. Exemplet med tjänstebilar är tydligt också här: bilförmåner brukar utgöra en mindre andel av lönekostnaderna. Antagandet att de fel som hittas vid en granskning av dessa utgör det granskade företagets totala svarta arbetsinkomster leder då till en underskattning. Givet de data som finns tillgänglig, har det inte varit möjligt att bedöma storleksordningen på dessa över- och underskattningseffekter.

Det kan dock noteras att den stratifiering som genomförts vid beräkningarna minskar riskerna både för över- och underskattning, eftersom de uppskattade svarta arbetsinkomsterna beräknas inom en mängd strata med liknande företag, t.ex. *aktiebolag med en lönesumma över 5 miljoner kronor som är aktiva inom byggbranschen*. De företag som ingår i dessa strata bör alltså vara likartade, vilket minskar risken för att revisionsresultat extrapoleras till grupper där de inte är relevanta. Samtidigt borde de kontroller som genomförts bland företag i ett visst stratum vara relevanta för företagstypen i detta, vilket gör det mer troligt att revisionsresultaten är tillämpbara för branschen i fråga. Trots indelningen i strata går det inte att komma ifrån att där finns en överhängande risk för såväl över- som underskattning och att resultaten därför är behäftade med osäkerhet.

5 Resultat

Tabell 2.1 sammanfattar resultaten och jämför dem med resultaten från SKV 2006:4.

Vår analys resulterar i en skattning av de svarta arbetsinkomsterna på totalt 91 miljarder kronor i snitt per år för perioden 2010-2016.¹¹ Det motsvarar ca 6 procent av de totala arbetsinkomsterna och 2,3 procent av BNP. Den tidigare skattningen av Skatteverket på 71 miljarder kronor i SKV 2006:4 motsvarade 7 procent av arbetsinkomsterna och 3 procent av BNP. Vi diskuterar längre fram om möjliga orsaker till skillnader mellan våra resultat och de som SKV 2006:4 presenterade. Men vi kan redan konstatera att de i nivå förhåller sig rätt lika. Skulle de 71 miljarder kronor som uppskattades 2006 ha följt en årlig nominell utveckling på 2,5 procent, vilket har varit ekonomins lönekostnadsutveckling, skulle det ha inneburit svarta inkomster motsvarande 98 miljarder kronor efter 13 år, vilket är skillnaden i

¹¹ Denna siffra på 91 miljarder exkluderar de svarta inkomster som hittats under revisionerna, eftersom de inte är svarta längre.

tid mellan dessa två rapporter.¹² I förhållande till de övriga skattningar som redovisas tidigare i rapporten förfaller siffran vara låg. Men dessa studier skiljer sig metodologiskt åt vilket gör jämförelser svåra. Vidare innehåller de olika delar av den dolda ekonomin.

Tabell 2.1 Svarta arbetsinkomster. Genomsnitt för åren 2010-2016, mdkr⁽¹⁾

	Svart Arbetsinkomst	Svart inkomst som andel av BNP
Totalt med ny metod	91	2,3 %
Totalt med den metod som användes i SKV 2006:4	114	3,0 %
Totalt i rapporten SKV 2006:4 (genomsnitt för åren 1995-2003)	71	3,0 %

Not (1): Siffrorna är avrundade.

Det finns metodologiska skillnader mellan denna rapport och SKV 2006:4 (se avsnittet *Metod* för en utförlig beskrivning). Om vi använder oss av samma metod som SKV 2006:4 tillämpade, blir de svarta inkomsterna 114 miljarder per år. Det motsvarar 3 procent av BNP, samma andel som i SKV 2006:4. Skillnaden på 43 miljarder kronor mellan 71 och 114 beror mestadels på att det finns fler företag i ekonomin och arbetsinkomsterna har ökat. Vidare upptäckte Skatteverket, under tidsintervallet vi analyserar, mer fel (i kronor) i genomsnitt per revision, men det förklarar enbart 6 miljarder, eller 14 procent, av skillnaden. Sammansättningen av företagstyper spelar också roll. Dessa effekter kan dock inte kvantifieras på grund av brist på data, men istället diskuteras hur sammansättningen av företagstyper kan ha påverkat utvecklingen.

Även om det finns indikation på att de svarta inkomsterna åtminstone inte har ökat som andel av BNP eller som andel av arbetsinkomsterna, bör resultaten oavsett metodval tolkas med försiktighet.

De revisioner som ligger till grund för analysen har gett upphov till ändringar på 6,5 miljarder kronor över tidsperioden, 2010-2016. Av dessa avser 6,0 miljarder kronor ändrade löner (inkomst av tjänst) och 0,5 miljarder kronor inkomst av näringsverksamhet för enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag. I genomsnitt uppgår ändringsbeloppen till 0,9 miljarder kronor per år.

¹² Sett till hela arbetsmarknaden har lönerna ökat med ca 2 till 3 procent om året sedan 2010 (Källa: Konjunkturlönestatistik, Medlingsinstitutet)

Tabell 2.2 Ändringar av arbetsinkomst i löpande priser. Totalt åren 2010-2016, mdkr⁽¹⁾

Inkomst näringsverksamhet enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag	0,5
Inkomst av tjänst	6,0
Genomsnitt 2010-2016	0,9

Not (1): Siffrorna är avrundade.

5.1 Fördelning mellan företagstyper (juridisk form)

De svarta inkomsterna kan presenteras på olika nivåer. Vi börjar med att presentera dem på företagstyp eller juridisk form, förutom aktiebolagen där de dessutom särredovisas efter storleksklass. I Tabell 3.1 visas de olika gruppernas deklarerade inkomster (löner respektive näringsinkomst) som andel av de totala deklarerade inkomsterna samt hur fördelningen såg ut i SKV 2006:4. De svarta inkomsterna redovisas också i tabell 3.1 dels som andel av gruppens deklarerade inkomst, dels som andel av de totala svarta inkomsterna i ekonomin. Båda uppgifterna är intressanta utifrån olika perspektiv. Den ena uppgiften ger en indikation av hur omfattande problemet är inom den specifika företagstypen, den andra hur stort deras svarta arbetsinkomst är i förhållande till totalen. För den senare återges också i tabellen motsvarande siffra från SKV 2006:4.

Vi kan utifrån resultaten notera att enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag står för 13 procent av de totala svarta arbetsinkomsterna. Det är en hög siffra, med tanke på att de samtidigt endast står för 3 procent av de totala deklarerade inkomsterna. På samma sätt står aktiebolag med en lönesumma upp till 1 miljon kronor och aktiebolag med lönesummor mellan 1 och 5 miljoner kronor också för en mer än proportionell andel av de svarta arbetsinkomsterna. Sammantaget står dessa tre grupper för 87 procent av de svarta inkomsterna men endast för 18 procent av inkomsterna (se kolumnerna 2 och 6 i Tabell 3.1).

Ett intressant resultat är att vår analys uppskattar enskilda näringsidkares och delägars i handelsbolag sammanslagna svarta inkomster som andel av de deklarerade till 25 procent. Denna siffra stämmer överens med Engström och Hagen (2017) som finner att underrapporteringen inom dessa företagstyper uppgår till mellan 20-25 procent.

Tabell 3.1 Svarta arbetsinkomster i löpande priser för hela ekonomin, årsgenomsnitt 2010-2016, samt en jämförelse med SKV 2006:4⁽¹⁾

Företagstyp	Deklarerad arbetsinkomst			Svart arbetsinkomst			
	1	2	3	4	5	6	7
Kolumn nr	1	2	3	4	5	6	7
	mdkr	Andel av hela ekonomins deklarerade arbetsinkomst	Motsvarande andel rapporterad i SKV 2006:4 ⁽²⁾	mdkr	Andel av egen deklarerad arbetsinkomst	Andel av total svart arbetsinkomst	Andel av total svart arbetsinkomst i SKV 2006:4 ⁽²⁾
Enskilda näringsidkare och delägare i Handelsbolag	49	3 %	4 %	12	25 %	13 %	52 %
<u>Anställda (inkomst av tjänst)</u>							
Enskilda näringsidkare	11	1 %	1 %	3	31 %	4 %	9 %
HB lönesumma <1mnkr	3	0 %	0 %	1	24 %	1 %	1 %
AB lönesumma <1mnkr	59	4 %	4 %	23	40 %	26 %	22 %
AB lönesumma 1-5 mnkr	148	10 %	10 %	38	26 %	43 %	11 %
AB lönesumma >5 mnkr	761	50 %	47 %	12	1 %	11 %	4 %
Finansiell sektor	40	3 %	2 %	0	0 %	0 %	0 %
Ekonomiska föreningar	13	1 %	1 %	0	5 %	1 %	1 %
Offentlig sektor	406	27 %	28 %	0	0 %	0 %	0 %
Ideella föreningar, mm	40	3 %	3 %	1	3 %	1 %	0 %
Bostadsrättsföreningar	1	0 %	0 %	0	0 %	0 %	0 %
Övriga	1	0 %	0 %	0	9 %	0 %	0 %
Delsumma inkomst av tjänst	1482	97	96	79	5 %	87 %	48 %
Total Summa	1 531	100 %	100 %	91	100%	100 %	100 %

Not (1): Siffrorna är avrundade.

Not (2): Kolumnerna *Deklarerad arbetsinkomst, andel i SKV 2006:4* samt *Svart arbetsinkomst, andel i SKV 2006:4* avser de siffror som presenterades i rapporten ”Svartköp och svartjobb i Sverige”, Skatteverket 2006:4.

Många av de övergripande resultaten i SKV 2006:4 består. I synnerhet är de olika företagstypernas relativa bidrag till den deklarerade arbetsinkomsten nästintill identisk (se kolumner 2 och 3 i Tabell 3.1). Det talar för att en eventuell sammansättningseffekt på denna nivå inte har drivit skillnaderna mellan SKV 2006:4 och denna rapport. Likväl kan vi konstatera att inom företagstyper med mycket god insyn såsom ekonomiska föreningar och offentlig sektor är de svarta arbetsinkomsterna nästintill obefintliga (kolumner 5 och 6, Tabell 3.1). Aktiebolag med lönesummor över 5 miljoner kronor har i förhållande till sin betydande andel av de totala deklarerade inkomsterna relativt begränsade svarta arbetsinkomster, även om uppskattningen här är större, 13 procent, än i SKV 2006:4 som hade 4 procent (kolumner 6 och 7, Tabell 3.1). En möjlig förklaring till de relativt låga svarta

inkomsterna i denna grupp är att de typiskt sett har en noggrann och standardiserad redovisning.

En markant skillnad jämfört med SKV 2006:4 är att enskilda näringsidkares och delägars i handelsbolag relativa bidrag till de svarta arbetsinkomsterna har minskat med nästan 40 procentenheter, från 52 till 13 procent. En förflyttning har skett från denna grupp till aktiebolag med en lönesumma mellan 1-5 miljoner kronor. Den sistnämnda gruppen har ökat sin andel från 11 till 43 procent.

Det finns flera möjliga förklaringar till skillnaden mellan resultaten här och de i SKV 2004:6. För det första finns det metodologiska skillnader mellan rapporterna. För att undersöka metodens inverkan har vi i tabell 3.2 tillämpat den metod som användes i SKV 2006:4, dvs. att det genomsnittliga felbeloppet från revisioner multipliceras med antalet företag i respektive stratum. I kolumn 1 till 3 baseras beräkningarna på revisioner och den population av företag som ingår i denna studie. I kolumn 4 till 6 repeteras övningen, fast med det antal företag som redovisades i SKV 2006:4. Kolumn 7 och 8 återger de ursprungliga skattningarna från SKV 2006:4.

Om kolumn 6 och 7 i tabell 3.1 visar den totala skillnaden för en företagstyp, står skillnaden mellan kolumn 3 i tabell 3.2 och kolumn 6 i tabell 3.1 för hur mycket av den totala skillnaden som kan förklaras av skillnaden i metod.

Tabell 3.2 Svarta arbetsinkomster. Extrapolering med den metod som tillämpades i SKV:2006:4⁽¹⁾ och resultat från Rapporten 2006:4.⁽²⁾

Företagstyp	Svart arbetsinkomst. Beräkning baserad på antal företag i denna rapport			Svart arbetsinkomst. Beräkning baserad på antal företag i rapporten SKV 2006:4			Svart arbetsinkomst. Siffror från Rapporten SKV 2006:4	
	Kolumn nr	1	2	3	4	5	6	7
	Mdkr	Andel av egen deklarerad inkomst	Andel av total svart arb. inkomst	Mdkr	Andel av egen deklarerad inkomst	Andel av total svart arb. inkomst	Andel av egen deklarerad inkomst	Andel av total svart arb. inkomst
<u>Näringsverksamhet</u>								
Enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag	44	91 %	39 %	29	59 %	26 %	110 %	52 %
<u>Anställda (inkomst av tjänst)</u>								
Enskilda näringsidkare	6	55 %	6 %	4	31 %	6 %	96 %	9 %
HB lönesumma <1mnkr	1	29 %	1 %	1	21 %	1 %	18 %	1 %
AB lönesumma <1mnkr	19	32 %	17 %	15	25 %	19 %	36 %	22 %
AB lönesumma 1-5 mnkr	27	18 %	24 %	20	13 %	27 %	8 %	11 %
AB lönesumma >5 mnkr	15	2 %	13 %	8	1 %	15 %	1 %	4 %
Finansiell sektor	0	0 %	0 %	0	0 %	0 %	0 %	0 %
Ekonomiska föreningar	1	5 %	1 %	0	5 %	2 %	4 %	1 %
Offentlig sektor	0	0 %	0 %	0	0 %	0 %	0 %	0 %
Ideella föreningar, mm	0	0 %	0 %	0	10 %	4 %	0 %	0 %
Bostadsrättsföreningar	0	0 %	0 %	0	0 %	0 %	0 %	0 %
Totalt hela ekonomin	117	7		76	5		7 %	

Not (1): Siffrorna är avrundade. Avser årsgenomsnitt 2010-2016.

Not (2): Siffrorna är avrundade. Avser årsgenomsnitt 1995-2003.

För enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag medför det nya metodvalet en *minskning* av de svarta inkomsterna som andel av totalen med 26 procentenheter, från 39 till 13 procent (kolumn 6, tabell 3.1 och kolumn 3, tabell 3.2). Metodvalet kan därmed sägas förklara 66 procent av skillnaden. Detta eftersom 26 procentenheter utgör 66 procent av den totala skillnaden på 39 procentenheter, från 52 till 13 procent.

För aktiebolag med en lönesumma mellan 1 och 5 miljoner kronor medför metodvalet en *höjning* av deras svarta inkomster som andel av totalen med 19 procentenheter, från 24 till 43 procent (kolumn 6 tabell 3.1 och kolumn 3 tabell 3.2). Eftersom deras svarta inkomster

som andel av totalen ökat med 32 procentenheter från 11 till 43 procent, kan metodvalet anses förklara 59 procent ($=19/32$) av skillnaden.

Enskilda näringsidkares och handelsbolagens relativa vikt har minskat i termer av inkomster från 4 till 3 procent (se kolumnerna 2 och 3, tabell 3.1) och handelsbolag har blivit en mindre vanligt förekommande bolagsform. Allt annat lika kommer också deras svarta inkomster som andel av totalen att minska. En möjlig förklaring till att inkomster från enskilda näringsidkare och handelsbolag minskat är att andra bolagsformer kan nu, jämfört med tidigare, framstå som mer tilldragande. Diverse reformer såsom ändrade regler för fåmansföretag, sänkt kapitalkrav, slopad revisionsplikt och succesiva sänkningar av bolagsskatten har gjort aktiebolag till en mer attraktiv bolagsform.¹³ Vissa verksamheter som tidigare bedrevs i form av enskilda näringsverksamheter eller som handelsbolag bedrivs därför i dag oftare i aktiebolagsform.

Revisionsresultaten för enskilda näringsidkare och handelsbolag kan också ha förändrats i förhållande till dem för andra företag. Om dessa revisioner har riktat in sig på fel som medfört mindre ändringar än tidigare, kan detta ha skapat en underskattning jämfört med SKV 2006:4. Det är också möjligt att Skatteverkets arbete mot fusk kan ha haft störst effekt bland fysiska personer och mindre effekt bland medelstora bolag.

Företagstypen aktiebolag med lönesumma mellan 1-5 miljoner kronor är nu den grupp som enskilt bidrar mest till de svarta inkomsterna. I nästa delavsnitt analyserar vi branscherna inom denna och övriga företagstyper.

5.2 Fördelning mellan branscher

Stratifieringen både (delvis) kompenserar för tendensen till över- och underskattning och samtidigt ger branschindelningen intressanta insikter inom vilka sektorer de svarta inkomsterna uppstår. Vi har i denna analys uteslutit *offentlig sektor*, *bostadsrättsföreningar* och *ideella föreningar* som har en relativ liten andel svart arbetsinkomst, men vars lönesumma totalt sett är stor.¹⁴

Figur 2.1 visar hur de deklarerade och svarta inkomsterna fördelas över branscher. Figur 2.2 visar fördelningen i rapporten SKV 2006:4. I Figur 3 presenteras de svarta inkomsterna som andel av de deklarerade. I figur 4 redovisas de totala svarta inkomsterna per bransch. De data som ligger till underlag för figurerna återfinns i Tabell 5 i bilagan.

¹³ Se Alstadsäter och Jacob (2012) för en diskussion.

¹⁴ Exkluderas dessa sektorer från analysen blir de totala svarta inkomsterna en miljard lägre.

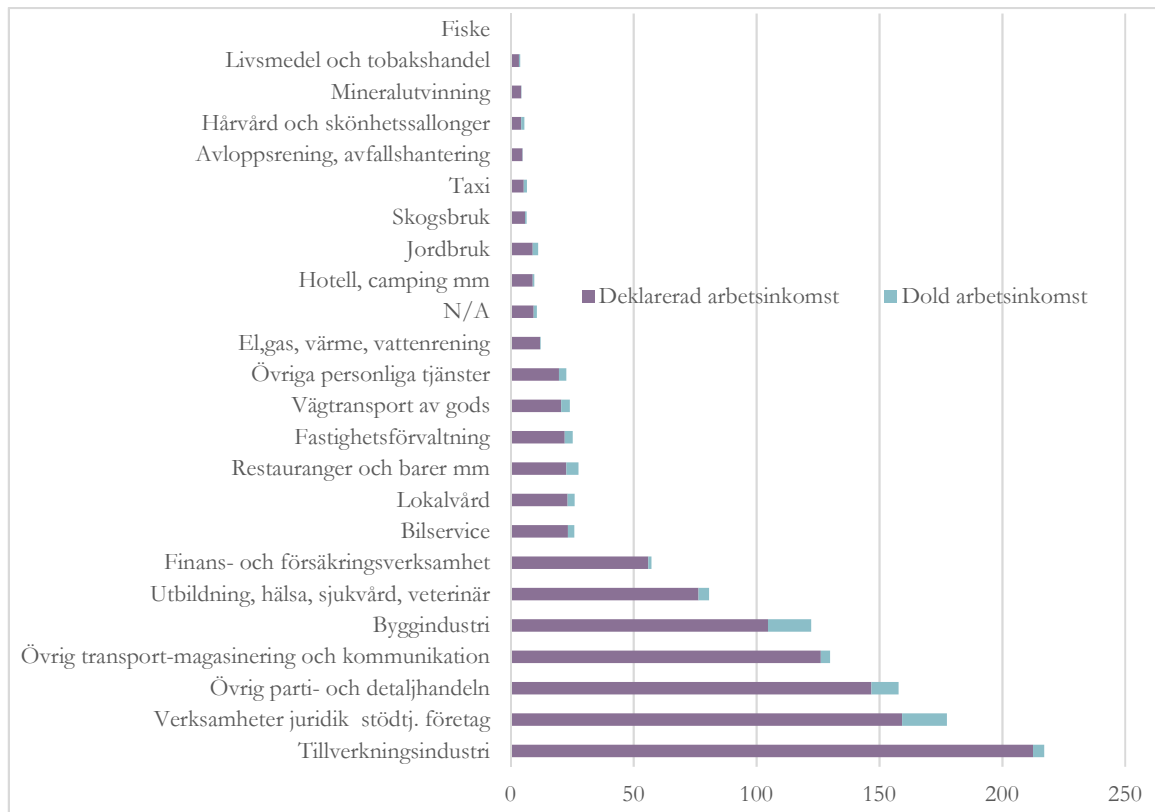
Det går att konstatera att de svarta inkomsterna som andel av de deklarerade inkomsterna är höga i branscher där de också i tidigare skattningar varit höga, såsom *Härvård och skönhetssalonger*, *Taxi* samt *Restauranger och barer* (se figur 3). Stor andel svarta inkomster är betecknande för branscher med relativ stor andel kontanthantering.¹⁵ Det är också rimligt att anta att det inte går att uppskatta hela omfattningen av svartarbetet inom dessa branscher, eftersom det är svårare att upptäcka svarta inkomster inom branscher där konsumtion sker i nära anslutning till produktion. Då vi enbart fångar upp svarta inkomster som är kontrollerbara med de metoder Skatteverket har till sitt förfogande, hamnar många av de transaktioner som möjligtvis är svarta och oregistrerade utanför vårt omfång. Branscher såsom *Jordbruk* och *Fiske* är branscher som kan förväntas finnas långt upp i fördelningen då de bland annat har möjlighet till konsumtion av egen produktion, och företaget brukar hyra mark av ägaren som har sitt hem där produktionen äger rum. Detta skapar möjligheter att dölja privat konsumtion som förbrukningskostnader.

Branschen *Skogsbruk* har i Skatteverkets tidigare undersökning SKV 2006:4 hamnat bland de med högst svart arbetsinkomst som andel av vit (55 procent, se figur 3), medan våra beräkningar indikerar en relativt låg andel svarta inkomster för denna bransch, 11 procent. Den främsta orsaken bakom förändringen från 55 till 11 procent är metodologisk. I synnerhet är vår behandling av underskotten av särskild vikt för en bransch som skogsbruk, då de kan bära med sig stora underskott under långa perioder innan avverkning. Vi bedömer att den nuvarande skattningen ger en bättre bild av branschens svarta inkomster (se avsnittet *Metod* för en diskussion).

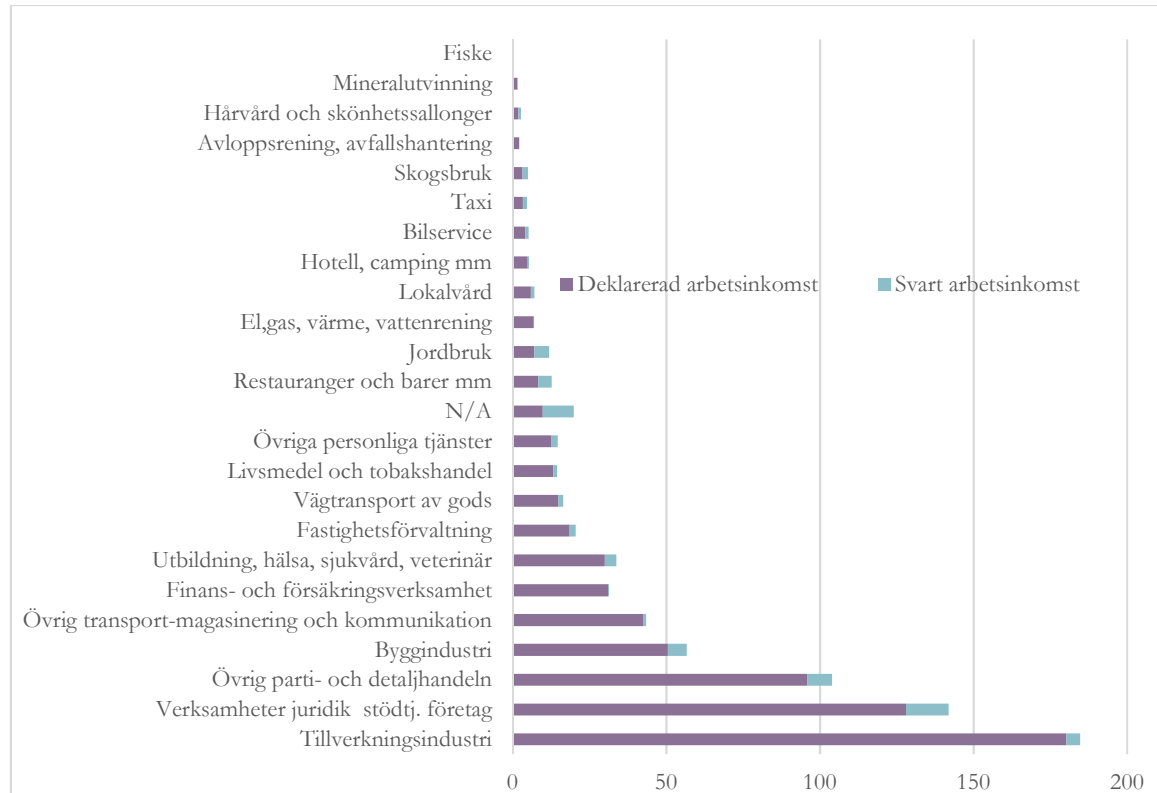
Trots en relativt liten andel svart arbetsinkomst är det företag inom branscherna *Verksamheter inom juridik stödtjänster företag* (18,2 mdkr), *Byggindustrin* (17,6 mdkr), och *Övrig parti och detaljhandel* (11 mdkr) som bidrar mest i absoluta tal till de svarta inkomsterna (se figur 4). Tillsammans bidrog dessa branscher med ca 50 procent av de svarta inkomsterna. Motsvarande branscher utgjorde ca 40 procent av de totala svarta arbetsinkomsterna i rapporten SKV 2006:4. Dessa branscher har typiskt sett också stora lönesummor (se figurer 2, 3 och 4). Anledningen är att inom branscher med stor andel deklarerade inkomster är också större företag överrepresenterade, vilka generellt i vår analys har betydligt lägre andelar svart i förhållande till deklarerad arbetsinkomst. Det svartarbete som ändå förekommer, om än relativt liten, appliceras därmed på en betydligt större lönesumma än för branscherna med ett mer utbrett svartarbete.

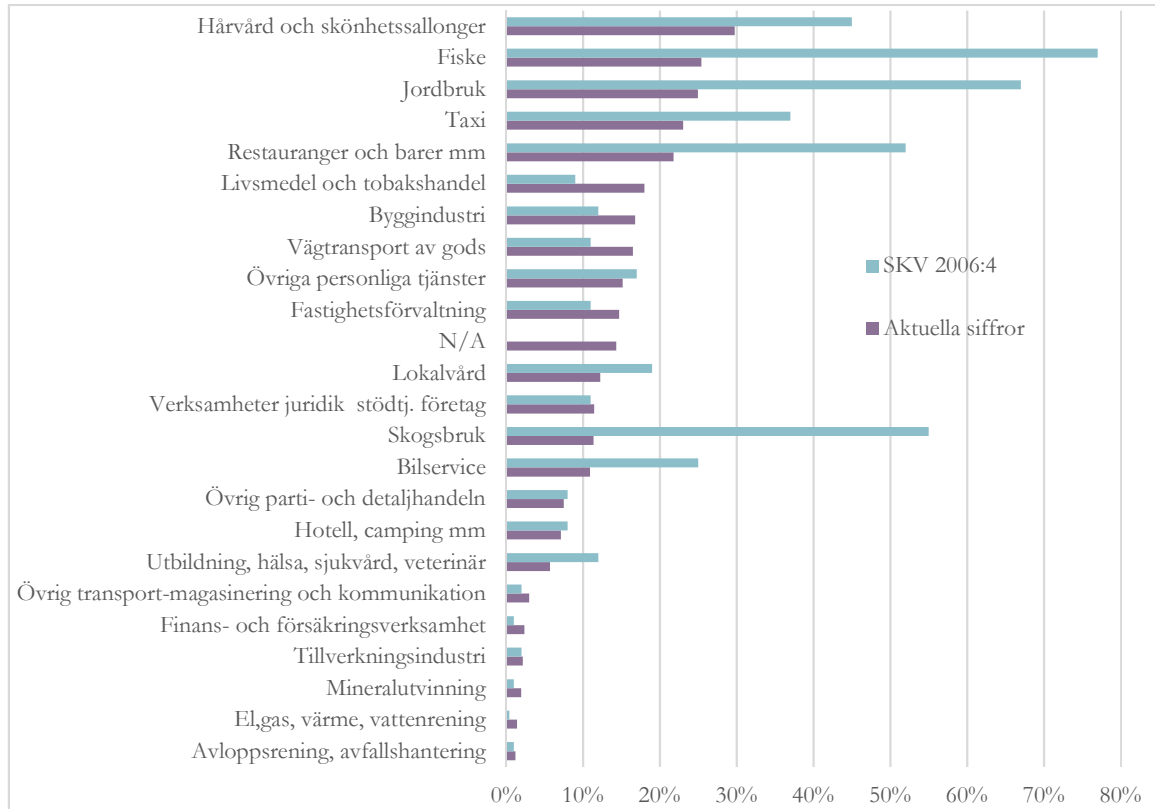
¹⁵ Se Skatteverket (2006) och Hjalager, Anne-Mette (2009), för analyser av branschen inom Sverige och Danmark samt Morse S. m.fl. (2009) för en kvalitativ diskussion om skatteundandragande och kontanthantering.

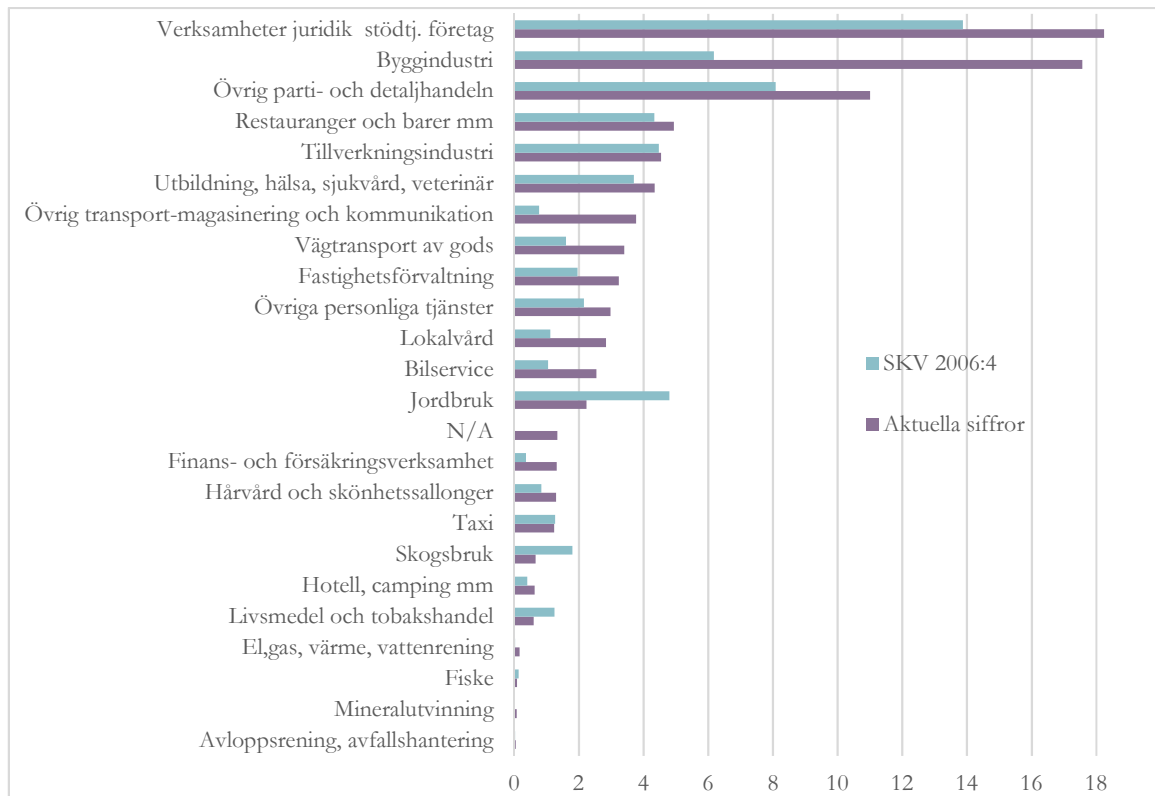
Figur 2.1. Deklarerad och svart arbetsinkomst, mdkr. Branschfördelning.

Figur 2.2. Deklarerad och svart arbetsinkomst, SKV 2006:4, mdkr. Branschfördelning.

Figur 3 Svart arbetsinkomst som andel av deklarerad. Branschfördelning

Figur 4. Svart arbetsinkomst, mdkr. Branschfördelning

Svartarbetets utveckling på branschnivå

Branschfördelningen utifrån både deklarerade och svarta arbetsinkomster liknar i stor utsträckning den i SKV 2006:4 (se figurerna 2.1, 2.2, 3 och 4). Positionerna bland de branscher som låg högst och längst ner inom fördelningen i 2006:4 har knappt förändrats. Exempelvis utgjorde i SKV 2006:4 *Fiske* och *Jordbruk* de branscherna med den största och den näst största andelen svart arbetsinkomst i relation till deklarerad (figur 3). Nu är *Fiske* näst störst och *Jordbruk* kommer på tredje plats (figur 3). Två undantag är dock *Skogsbruk* och *Bilservice*, branscher som tidigare befann sig högt upp men som nu hamnar i mitten av fördelningen. *Deras* svarta inkomster i relation till de deklarerade har nästan halverats. I fallet *Skogsbruk* är orsaken mestadels metodologisk och har diskuterats ovan. Inom *Bilservice* har vi utifrån tillgänglig data inte någon tydlig förklaring. Dock kan hela utvecklingen av svartarbetet för *Bilservice* attribueras till utvecklingen inom företag med anställda. Enskilda näringsidkares och handelsbolagens bidrag till de svarta inkomsterna inom branschen är ytterst begränsad.

Ett intressant fall utgörs av branschen *Restauranger och barer*. I absoluta tal är, och var, dess bidrag till de svarta inkomsterna blygsamt. Dess svarta arbetsinkomst som andel av deklarerad arbetsinkomst har dock gått från 52 procent till 22 procent. Skillnaden i resultat är i detta fall inte en konsekvens av ett förändrat metodval. Möjliga förklaringsfaktorer kan däremot finnas i de åtgärder som införts för att komma åt svartarbete inom branschen, såsom införandet av obligatoriska personalliggare och kassaregister. I en annan rapport från Skatteverket (2019) som baseras på annat datamaterial, visas det att införandet av personalliggare har lett till en ökning av antalet anställda på branschnivå i restaurangbranschen samt att personalliggarbesöken har haft en positiv effekt på lönesumman på de företag som kontrollerats. Det finns därmed viss evidens som indikerar att det resultat vi finner för restaurangbranschen är förenligt med införandet av personalliggare och personalliggarkontroller.

Andra branscher som halverat eller mycket tydligt minskat sin svarta arbetsinkomst som andel av deklarerad arbetsinkomst är *Fiske*, *Jordbruk* och *Skogsbruk*. I dessa fall beror det mestadels på metodförändringar för att uppskatta svartarbetet. Trots det har det i fallen *Fiske* och *Jordbruk* inte påverkat deras positioner högst upp i fördelningen (se figur 3).

Ekonomins branschsammanställning har också haft en påverkan på utvecklingen. Branscher såsom *Byggindustri* och *Övrig transport-magasinerings och kommunikation* har mer än fördubblat sina deklarerade inkomster. Samtidigt har deras andel av svarta inkomster ökat från 12 till 17 procent för byggbranschen och från 2 till 3 procent för *Övrig transport-magasinerings och kommunikation*. Detta har, allt annat lika, drivit upp de svarta inkomsterna.

För att bedöma i vilken utsträckning branschsammanställningen har påverkat utvecklingen måste vi utgå ifrån samma metod som i SKV 2006:4. De svarta inkomsterna som andel av deklarerad inkomst motsvarade 10,5 procent i SKV 2006:4. Det gör det nu också om vi använder samma metod. För att bedöma branschsammanställningens effekt, kan vi anta att branschernas relativa vikt idag motsvarar den i SKV 2006:4. Det vill säga om exempelvis byggbranschens andel av de deklarerade inkomsterna var 10 procent i SKV 2006:4, antar vi att samma procentsats av de deklarerade inkomsterna i denna studie gäller för byggbranschen. Gör vi det för samtliga branscher blir de svarta inkomsterna som andel av de deklarerade 10,8 procent vilket är nära de 10,5 procent som tidigare beräknades. Naturligtvis påverkas vissa branscher, men på det hela tar de ut varandra och sammansättningen verkar inte ha varit avgörande för utvecklingen.

Branschanalys av delgruppen Aktiebolag med lönesumma mellan 1-5 miljoner kronor.

Vi har ovan diskuterat branschernas svartarbete utan att redogöra för hur dessa branschers svartarbete fördelas mellan olika företagstyper. Då delgruppen *Aktiebolag med lönesumma mellan 1-5 miljoner kronor* är den grupp som enskilt bidrar mest till de svarta inkomsterna, kommenteras branscherna med mest svartarbete inom delgruppen. Detaljerad statistik för samtliga branscher inom delgruppen presenteras i Tabell 4.

Byggindustrin har högst svart arbetsinkomst inom denna företagstyp (se Tabell 4). Jämfört med SKV 2006:4 har byggindustrin inom huvudgruppen förvisso ökat i termer av storleken på dess lönesumma från 12 till 23 miljarder kronor. Men dess svarta arbetsinkomst har ökat mer än proportionerligt: svartarbetet som andel av deklarerad inkomst har ökat från 9 till 37 procent. Metodvalet förklarar ca 40 procent av utvecklingen, men att de svarta inkomsterna verkar ha ökat går inte att komma från, oavsett metod. Det är svårt att fastställa orsakerna till denna utveckling. Mer analys på mikroekonomisk nivå behövs för att kunna dra slutsatser. Dock kan vi konstatera att inom byggindustrin infördes personalliggare så sent som januari 2016, medan alla andra branscher som kräver personalliggare införde den flera år tidigare. De resultat vi presenterar för byggbranschen är likväl i linje med de resultat som redogörs för i Skatteverkets Företagsundersökning. Där fastställdes att det skett en *“kraftigt förändrad och negativ utveckling för byggbranschen när det gäller möjlighet att fuska och förekomsten av svart arbetskraft”*.¹⁶

Förutom byggbranschen kan vi också se stora svarta arbetsinkomster inom branscherna *Verksamheter inom juridik mm stödtjänster företag, Övrig parti- och detaljhandel* och *Restauranger och barer*. Högst andel svarta arbetsinkomster i förhållande till deklarerad arbetsinkomst finner vi

¹⁶ Skatteverket (2018), Företagens synpunkter på skattesystemet, skattefusket och Skatteverkets kontroll.

bland de företag där SNI kod saknas, 93 procent.¹⁷ Näst högst andel med 43 procent har jordbrukssektorn.

Delgruppen *aktiebolag med lönesumma 1-5 mnkr* genomsnittliga andel av svart arbetsinkomst är ca 26 procent, vilket är lägre än för aktiebolag med lönesumma under 1 mnkr (40 procent), men delgruppens lönesumma är betydligt större och får därför större genomslag.

¹⁷ Denna siffra förefaller som mycket hög. I SKV 2006:4 var den 102 procent, fast för hela ekonomin. Det spekuleras i SKV 2006:4 att "inte ha SNI kod innebär att kontrollnätet inte är lika tätt, eftersom man undgår kontroller där selectionen sker med inriktning på bransch".

Tabell 4 Delgrupp *Aktiebolag med lönesumma mellan 1-5 mnr, branschfördelning¹⁾*

Bransch	Antal företag	Deklarerad arbetsinkomst		Svart arbetsinkomst			
		Mnkr	Andel av företagstypens totala deklarerade arbetsinkomst	Mnkr	Andel av egen deklarerad arbetsinkomst	Andel av total svart arbetsinkomst	Andel av total svart arbetsinkomst i SKV 2006:4 ⁽²⁾
Kolumn nr	1	2	3	4	5	6	7
Avloppsrening, avfallshantering	165	404	0 %	2,8	1 %	0 %	0 %
Bilservice	2559	5246	4 %	1 468,5	28 %	4 %	2 %
Byggindustri	10604	23529	16 %	8 625,7	37 %	22 %	13 %
El, gas, värme, vattenrening	166	408	0 %	89,3	22 %	0 %	0 %
Fastighetsförvaltning	1908	4083	3 %	1 610,5	40 %	4 %	1 %
Finans- och försäkringsverksamhet	842	1850	1 %	337,5	18 %	1 %	1 %
Hotell, camping mm	43	86	0 %	24,9	29 %	0 %	0 %
Fiske	740	1766	1 %	437,1	25 %	1 %	3 %
Härvård och skönhetsalonger	465	829	1 %	305,0	37 %	1 %	0 %
Jordbruk	841	1610	1 %	698,3	43 %	2 %	0 %
Livsmedel och tobakshandel	512	949	1 %	387,2	41 %	1 %	2 %
Lokalvård	1444	3233	2 %	1 174,0	36 %	3 %	4 %
Mineralutvinning	116	265	0 %	13,4	5 %	0 %	0 %
N/A	248	511	0 %	465,8	93 %	1 %	2 %
Restauranger och barer mm	4103	8488	6 %	2 948,8	35 %	8 %	11 %
Skogsbruk	767	1521	1 %	59,3	4 %	0 %	1 %
Taxi	638	1397	1 %	346,6	25 %	1 %	1 %
Tillverkningsindustri	7052	16690	11 %	1 977,1	12 %	5 %	11 %
Utbildning, hälsa, sjukvård, veterinär	3529	7615	5 %	1 540,2	20 %	4 %	12 %
Verksamheter inom juridik mm stödtjänster företag	10229	22314	15 %	7 662,9	34 %	20 %	16 %
Vägtransport av gods	2468	5605	4 %	1 389,9	25 %	4 %	3 %
Övrig parti- och detaljhandeln	12156	26794	18 %	5 564,2	21 %	14 %	13 %
Övrig transport- magasinering och kommunikation	4146	9523	6 %	1 309,6	14 %	3 %	2 %
Övriga personliga tjänster	1663	3398	2 %	566,3	17 %	1 %	1 %

Not (1): Siffrorna är avrundade.

Not (2): Avser de siffror som presenterades i rapporten "Svartköp och svartjobb i Sverige", Skatteverket 2006:4.

6 Avslutande diskussion

Vi har här skattat de svarta inkomsterna i ekonomin baserat på revisioner avseende inkomståren 2010 till 2016 till 91 miljarder kronor i genomsnitt per år eller 2,3 procent av BNP. Skattningen samt övriga resultat i denna rapport bör emellertid tolkas med försiktighet. Detta då de vilar på ett i huvudsak riskbaserat urval som inte är representativt för hela populationen av företag. Denna snedvridning, som tenderar att leda till överskattning, motverkas till viss grad med en stratifiering av populationen. Det går emellertid inte att avgöra hur väl detta fungerar. Jämte detta finns det andra faktorer som påverkar skattningen både uppåt och nedåt. Till exempel fångar Skatteverkets revisioner inte alla fel vilket skulle peka mot en underskattning.

Skattningen i denna rapport är dock förenlig (emellertid något lägre), med de resultat som uppnåtts i andra studier. Skillnader i metod, urval samt definition på svart ekonomi studierna emellan kan dock göra jämförelser svåra. I Skatteverkets rapport 2006:4: "Svartköp och svartjobb i Sverige" uppskattades med en liknande metod de svarta inkomsterna till 71 miljarder kronor per år. Skulle dessa ha följt en årlig nominell utveckling på 2,5 procent, skulle det ha inneburit svarta inkomster motsvarande 98 miljarder kronor efter 13 år, vilket är skillnaden i tid mellan den och denna rapport. Skattningen här är således i linje med en rimlig lönekostnadsökning för ekonomin.¹⁸

En rak jämförelse mellan rapporterna indikerar en minskning av de totala svarta inkomsterna, både som andel av arbetsinkomsterna¹⁹ (från ca 10 till 8 procent) och som andel av BNP (från 3 till 2,3 procent). Utvecklingen förklaras emellertid till stor del av ändrad metodik för att extrapolera revisionsresultaten till populationen. Används samma metodik som i SKV 2006:4 blir de svarta inkomsterna högre totalt sett, men som andel av BNP den samma som i den rapporten, det vill säga 3 procent. Det kan således konstateras att de svarta inkomsterna verkar ha ökat i kronor räknat, men den relativa utvecklingen är svår att bedöma utifrån resultaten här, även om det finns viss indikation på att de svarta inkomsterna åtminstone inte har ökat som andel av BNP eller som andel av arbetsinkomsterna. Enligt Skatteverkets attitydundersökningar minskade emellertid acceptansen för svartarbete kraftigt mellan 2006 och 2012, varefter nivån varit relativt konstant över tid. Detta pekar mot att de svarta inkomsternas relativa omfattning är lägre idag jämfört med för drygt 10 år sedan.

¹⁸ Sett till hela arbetsmarknaden har lönerna ökat med ca 2 till 3 procent om året sedan 2010 (Källa: Konjunkturlönestatistik, Medlingsinstitutet)

¹⁹ Exklusive offentlig sektor och ideella företag.

Svartarbetet i Sverige, som andel av BNP förefaller vara relativt lågt i en internationell jämförelse.²⁰ Men även om en rak jämförelse mellan vår uppskattning på 2,3 procent av BNP och övriga skattningar för Sverige låter sig inte göras på grund av metodologiska skillnader, är det rimligt att anta att även denna siffra på 2,3 procent skulle förhålla sig lågt i en internationell jämförelse med liknande metod.

Även om rapporterna skiljer sig åt metodmässigt så är det en del saker som är sig likt, men i analysen framkommer vissa strukturella förändringar som inte kan förklaras av metodvalet.

Det som är sig likt är att de olika företagstypernas andel av de deklarerade inkomsterna (tabell 3.1). Enskilda näringsidkare, aktiebolag med lönesummor mellan 1 och 5 miljoner kronor, bidrar ungefär lika mycket i procent till de totala deklarerade inkomsterna. Detta är helt oberoende av metod. Det har därmed inte skett någon strukturell förändring i ekonomin på denna nivå som kan tänkas driva resultaten. Stora branscher är fortfarande stora: På branschnivå förklarar samma fyra branscher över 60 procent av de deklarerade inkomsterna under båda mätperioderna.²¹ De övriga branschernas bidrag till de deklarerade inkomsterna har inte heller varierat i större utsträckning. Vi kan även notera att fördelningen av svarta inkomster som andel av deklarerade inte har förändrats nämnvärt, med några få undantag (se figur 3). De branscher som hade högst andel svarta inkomster har det också nu. Och samma sak gäller för de som hade lägst andel svarta inkomster.

Jämfört med Skatteverkets tidigare rapport från 2006 kan vi dock se att merparten av de svarta inkomsterna, som tidigare hittades inom enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag, nu finns inom aktiebolag med lönesummor upp till 5 miljoner kronor. I synnerhet inom aktiebolag med en lönesumma mellan 1 och 5 miljoner kronor. Denna företagstyp är den som enskilt bidrar mest med svarta arbetsinkomster motsvarande 43 procent av de totala svarta arbetsinkomsterna. I SKV 2006:4 stod enskilda näringsidkare och delägare i handelsbolag för 52 procent av de svarta inkomsterna. Möjliga förklaringsfaktorer till förändringar i fördelningen av de svarta arbetsinkomsterna är Skatteverkets arbete mot fusk, som kan ha haft störst effekt bland fysiska personer och mindre effekt bland medelstora bolag. Sänkningar av bolagsskatten och fördelaktigare regler för fåmansföretag kan också ha spelat roll för ökad bolagisering.²² Det är också möjligt att införandet av ROT- och RUT-avdraget kan ha haft större effekt på regelefterlevnaden bland fysiska personer.

²⁰ Se Schneider, Friedrich. (2007) samt Leandro Medina och Friedrich Schneider (2018)

²¹ Dessa är Tillverkningsindustri, Verksamheter juridik och stödtjänster företag, Övrig parti- och detaljhandeln, Övrig transportmagasinering och kommunikation. Se tabell 5 i bilagan.

²² Se Alstadsäter och Jacob (2012). Vissa av de statistiska uppgifter som legat till grund för slutsatserna i rapporten har kritiserats av Ericson och Fall (2013).

De branscher som har störst andel svarta inkomster (som andel av de totala svarta inkomsterna) är *Verksamheter inom juridik och stödtjänster för företag* och *Byggindustrin* med ca 20 procent vardera. Medan denna andel har varit oförändrad för *Verksamheter inom juridik och stödtjänster för företag* har utvecklingen varit utmärkande för byggbranschen som tidigare hade ca 9 procent av de dolda inkomsterna. Samma utveckling för byggbranschen redogörs för i Skatteverkets *Företagsundersökning* där det konstateras en negativ utveckling avseende förekomsten av svart arbetskraft inom branschen.

När bör en ny skattning upprepas? Då regel efterlevnad är förenat med beteende, måste en ny skattning ta hänsyn till att eventuellt ändrat beteende hos skattebetalarna kan förväntas ske i en långsam takt. Minst några år. Nytt datamaterial med ett tidsspänn som innehåller minst 5 eller 6 årgångar av avslutade revisioner är också en begränsande aspekt. Samtidigt är Skatteverkets framtida utveckling med att uppskatta de svarta inkomsterna ett pågående arbete där olika statistiska metoder utvärderas och andra datakällor än det riskbaserade urvalet kan komma att ingå i analysen av svartarbetet i den mån de blir tillgängliga för Skatteverket.

Referenslista

- Alstadsæter A. och Jacob V. (2012). "Income Shifting in Sweden – An empirical evaluation of the 3:12 rules". Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO) 2012:4.
- Copas, J. B. and Li, H. G. (1997). "Inference for Non-random Samples". J. R. Statist. Soc. B, 59, No. 1, pp. 55-95.
- Dybka, P., Kowalczyk, M., Olesinski, B., Rozkrut, M. and Torój, A. (2017). "Currency demand and MIMIC models: towards a structured hybrid model-based estimation of the shadow economy size". International Tax Public Finance. February 2019, Volume 26, Issue 1, pp 4–40.
- Engström, P., Hagen, J. (2017). Income underreporting among the self-employed: a permanent income approach. European Economic Review, 92: 92-109
- Ericson P. och Fall J (2013). "3:12 reglerna i allsidig[are] belysning. Replik till Alstadsæter och Jacob". Ekonomisk debatt nr 1 2013 s. 39 ff.
- Gyomai, G., van de Ven, P. (2014). "The non-observed economy in the system of national accounts". OECD Statistics Brief No. 18.
- Hansson I. (1984). "Sveriges svarta sektor. Beräkning av skatteundandragandet i Sverige". Riksskatteverket, Rapport 1984:5.
- Hjalager, A. (2009). "The illegal economy in the restaurant sector in Denmark". Tourism and Hospitality Research, 8, 3, 239-251.
- Malmer H., Persson A., Tengblad Å. (1994). "Århundradets skattereform. Uppföljning av skattereformen 1990-1991". Norstedts Tryckeri AB, 1994.
- Medlingsinstitutet, Konjunkturslönestatistik.
- Medina L. and Schneider F. (2018). "Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?" IMF Working Paper No. 18/17, January 2018.
- Morse S., Karlinsky S. and Bankman J. (2009). "Cash Businesses and Tax Evasion", Stanford Law Policy Review, Vol 20, 2009.
- OECD (2002). "Measuring the Non-Observed Economy. A Handbook".
- Schneider, Friedrich. (2007) "Shadow Economies and Corruption All Over the World: New Estimates for 145 Countries". *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, July 2007, Vol. 1, No. 2007-9, pp. 1-66.
- Schneider, F. and Buen, A. (2016). "Estimating the Size of the Shadow Economy: Methods, Problems and Open Questions". IZA Discussion Paper No. 9820.

Skatteverket (2006). "Svartköp och svartjobb i Sverige". Bilaga 9.

Skatteverket (2008). "Skattefelskarta för Sverige". Rapport 2008:1.

Skatteverket (2018). "Företagens synpunkter på skattesystemet, skattefusket och Skatteverkets kontroll".

Skatteverket (2018). "Årsredovisning".

Skatteverket (2019) "Hur påverkas restaurang- och byggbranschen av personalliggare?".

Smith, T. M. F. (1983). "On the Validity of Inferences from Non-random Sample". Journal of the Royal Statistical Society. Series A. Vol. 146, No. 4 (1983), pp. 394-403.

SOU 2002:118, Bil 8. "*Den svarta ekonomin*". Elanders Gotab AB, Stockholm 2002.

Bilaga

Branschindelning enligt SNI KOD

SNI KOD	BRANSCH
1	Jordbruk
2	Skogsbruk
3	Fiske
5-9	Mineralutvinning
10-33	Tillverkningsindustri
35-37, 39	El, gas, värme, vattenrening
38	Avloppsrening, avfallshantering
41-43	Byggindustri
45	Bilservice
46-47 exklusive 472	Övrig parti- och detaljhandeln
472	Livsmedel och tobakshandel
55	Hotell, camping mm
56	Restauranger och barer mm
49-53 exklusive 494,4932. 58-63	Övrig transport-magasinerings och kommunikation
494	Vägtransport av gods
4932	Taxi
64-66	Finans- och försäkringsverksamhet
68	Fastighetsförvaltning
69-74, 77-80, 82	Verksamheter inom juridik mm stödtjänster företag
81	Lokalvård
75, 85-88	Utbildning, hälsa, sjukvård, veterinär
90-96 exklusive 9602	Övriga personliga tjänster
9602	Hårvård och skönhetsalonger

Huvudgruppsindelning enligt juridisk form och lönesumma

JURIDISK FORM OCH STORLEK	HUVUDGRUPP
juridisk form 31 och lönesumma under 1 mnkr	Handelsbolag lönesumma <1mnkr
juridisk form 31 och lönesumma mellan 1 och 5 mnkr	Aktiebolag mm lönesumma mellan 1 och 5 mnkr
juridisk form 31 och lönesumma över 5 mnkr	Aktiebolag mm lönesumma över 5 mnkr
juridisk form 23,41,42,88,92,93	Finansiellsektor
juridisk form 51	Ekonomiska föreningar
juridisk form 81-85, 87, 89	Offentlig sektor
juridisk form 53	Bostadsrättsföreningar
juridisk form 96,99,49 och lönesumma under 1 mnkr	Aktiebolag mm lönesumma <1mnkr
juridisk form 96,99,49 och lönesumma mellan 1 och 5 mnkr	Aktiebolag mm lönesumma mellan 1 och 5 mnkr
juridisk form 96,99,49 och lönesumma över 5 mnkr	Aktiebolag mm lönesumma över 5 mnkr
juridisk form 61-63, 71,72,94,95	Ideella företag, trossamfund mm

Tabell 5 Branschindelning deklarerade och svarta arbetsinkomster, exklusive offentlig sektor, bostadsrättsföreningar och ideella företag⁽¹⁾

BRANSCH	Deklarerad inkomst			Svart inkomst				
	mdkr	andel av total	andel av total SKV 2006:4	mdkr	Andel	Motsvarande andel i SKV 2006:4	Andel av total	Motsvarande andel av total i SKV 2006:4
Tillverkningsindustri	212	20 %	27 %	5	2 %	2 %	5 %	6 %
Verksamheter juridik stödtjänster. företag	159	15 %	19 %	18	11 %	11 %	20 %	20 %
Övrig parti- och detaljhandeln	147	14 %	14 %	11	8 %	8 %	12 %	11 %
Övrig transport-magasinerings och kommunikation	126	12 %	6 %	4	3 %	2 %	4 %	1 %
Byggindustri	105	10 %	7 %	18	17 %	12 %	20 %	9 %
Utbildning, hälsa, sjukvård, veterinär	76	7 %	4 %	4	6 %	12 %	5 %	5 %
Finans- och försäkringsverksamhet	56	5 %	5 %	1	2 %	1 %	1 %	1 %
Bilservice	23	2 %	1 %	3	11 %	25 %	3 %	1 %
Lokalvård	23	2 %	1 %	3	12 %	19 %	3 %	2 %
Restauranger och barer mm	23	2 %	1 %	5	22 %	52 %	6 %	6 %
Fastighetsförvaltning	22	2 %	3 %	3	15 %	11 %	4 %	3 %
Vägtransport av gods	21	2 %	2 %	3	16 %	11 %	4 %	2 %
Övriga personliga tjänster	20	2 %	2 %	3	15 %	17 %	3 %	3 %
El, gas, värme, vattenrening	12	1 %	1 %	0	1 %	0 %	0 %	0 %
N/A	9	1 %	1 %	1	14 %	102 %	1 %	14 %
Hotell, camping mm	9	1 %	1 %	1	7 %	8 %	1 %	1 %
Jordbruk	9	1 %	1 %	2	25 %	67 %	3 %	7 %
Skogsbruk	6	1 %	0 %	1	11 %	55 %	1 %	3 %
Taxi	5	0 %	1 %	1	23 %	37 %	1 %	2 %
Avloppsrening, avfallshantering	5	0 %	0 %	0	1 %	1 %	0 %	0 %
Hårvård och skönhetsallonger	4	0 %	0 %	1	30 %	45 %	1 %	1 %
Mineralutvinning	4	0 %	0 %	0	2 %	1 %	0 %	0 %
Livsmedel och tobakshandel	3	0 %	2 %	1	18 %	9 %	1 %	2 %
Fiske	0	0 %	0 %	0	25 %	77 %	0 %	0 %

Not (1): Siffrorna är avrundade.

Svartarbete och skattefelet

Enligt den senaste kompletta bedömningen från Skatteverket i Skattefelskartan²³, bedöms skattefelet motsvara ca 10 procent av den teoretiska riktiga skatten och ungefär hälften av det totala skattefelet uppskattas härröra från svartarbete. Svarta inkomster utgör därmed en förlust för de offentliga finanserna i termer av uteblivna skatteintäkter. I denna rapport har vi dock inte gjort beräkningar av det skattefel detta svartarbete skulle tänkas leda till. Det finns flera anledningar till detta.

Det huvudsakliga syftet med rapporten är att kunna analysera hur svartarbetet fördelar sig mellan olika bolagsformer och branscher samt hur utvecklingen har varit jämfört med Skatteverkets tidigare skattning från 2006. Uppskattningen på 91 miljarder motsvarande 2,3 procent av BNP är därmed intressant i detta avseende (hur förekomsten av svartarbete fördelar sig i ekonomin) samt hur det förhåller sig till den tidigare skattningen på 71 miljarder eller 3 procent av BNP.

Det skattefel detta svartarbete eventuellt skulle tänkas leda till borde rimligen falla under skattefelet för inkomstskatter, socialavgifter och egenavgifter (de borde skrivas upp). Höjningar av dessa torde leda till indirekta effekter i form av nedrevideringar av bolagsskatten eftersom dessa utgör kostnadsposter i företagets balansräkning. Skatteverket gör i dagsläget bedömningar av skattefelet för dessa skatteslag, dock baserade på annat material än den som analyserats i denna rapport. Låt oss exemplifiera med skattefelet för inkomstskatten för privatpersoner, enskilda näringsidkare och fysiska delägare i handelsbolag. Detta skattefel räknas utifrån slumpkontroller.²⁴ Att använda sig av slumpkontroller tillåter att generella slutsatser kan dras, givet att urvalet kan anses representativt för den övriga populationen. Dessa slumpkontroller har dock en tydligt definierad avgränsning i termer av vad de ska granska samt tidsåtgången. Dessutom är de begränsade till små och medelstora företag och är till antalet få i förhållande till det totala antalet revisioner som görs av Skatteverket. De riskbaserade revisionerna däremot, som utgör merparten av det underlag som användes för denna rapport, är möjligtvis bredare i sitt omfång givet att handläggaren har ett bredare mandat för granskningen. De är dessutom betydligt fler till antalet och täcker därmed en mycket större del av populationen och inkluderar samtliga bolagsformer, branscher och storleksklasser. Det faktum att de riskbaserade inte kan anses representativa för populationen gör de å andra sidan mindre lämpade för extrapolering.²⁵ De revisioner som utgör grund för beräkningen av skattefelet skiljer sig därmed åt från de som använts i denna rapport i flera avseenden. Det ter sig därför olämpligt att jämföra den nuvarande uppskattningen av skattefelet med en eventuell beräkning baserad på denna rapportens resultat, då vi i dagsläget inte kan kvantifiera de kvalitativa skillnaderna mellan det riskbaserade- och slumpurvalet. Att kvantifiera dessa skillnader kräver mer analys.

²³ Skattefelskarta för Sverige, Rapport 2008:1, Skatteverket (2008).

²⁴ Se Årsredovisning för Skatteverket (2018) för en mer utförlig beskrivning.

²⁵ I avsnittet Metod diskuteras denna begränsning samt alternativa lösningar.

Ett mycket bredare slumpurval är naturligtvis en bra insatsvara oavsett analys. Dock måste Skatteverket beakta resursåtgången samt de krav Skatteverkets regleringsbrev ställer på att redovisa hur kontrollresurserna har koncentrerats till olika områden och särskilt de med hög risk.